

ЧИ Я МАЮ ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ?

Чи я маю право на приватність, враховуючи розвиток суспільних відносин та стрімку інформаційну глобалізацію всіх сфер життєдіяльності особи? Сьогодні, з появою та розвитком Інтернету, який став невіддільним компонентом сучасного життя та основним засобом поширення та обміну інформацією, питання приватності набуває нових рис. Це призводить до того, що саме право на приватність зазнає змін, адаптуючись до нових технологічних умов і викликів.

Якщо ми зазирнемо в історію, то зауважимо, що раніше під правом на приватність розуміли захист від фізичного посягання на життя і власність, від заподіяння шкоди. Таке розуміння приватності ототожнювало його з «правом дати спокій». З часом під впливом різних факторів виникла потреба в розширенні змісту цього права. Стали виділяти такі види приватності, як фізичну, територіальну, інформаційну. Сучасні інформаційні технології надали людству нові комунікативні можливості, чим сприяли побудові нових взаємовідносин, іманентними ознаками яких є довіра та прозорість. Це зумовило поступову модернізацію розуміння права на приватність, зокрема виділення та осмислення таких своєрідних складників приватності, як інформаційна приватність та приватність комунікацій, які перебувають у тісному взаємозв'язку.

Під інформаційною приватністю розуміють передусім установлення належного захисту персональних даних під час їх обробки від несанкціонованого та нецільового використання. У зв'язку з цим виокремлюють такі правові можливості людини, як: бути захищеною від втручання в її особисте і сімейне життя та стосунки через опублікування інформації; знати, ким, коли, яким чином і в яких межах інформація про неї може бути або буде використовуватися іншими особами. Що стосується приватності комунікацій, то її зміст полягає в безпечному для особистого життя поширенні, отриманні та інших діях, пов'язаних з інформацією, які здійснюються з використанням технічних засобів.

Зауважимо, що інформація про людину є джерелом можливої небезпеки для його приватності. Через відкритість Інтернету та його особливості як системи, за допомогою якої може накопичуватися та оброблятися інформація про людину, надзвичайно важливим є питання забезпечення приватності особи. Обмін повідомленнями за допомогою Інтернету принципово інший, ніж при передачі інформації звичайними комунікаційними засобами. Більшість користувачів не мають прямого доступу до ресурсів глобальної мережі. Цей доступ вони отримують через його постачальників, які фактично є посередниками між користувачами та мережею. Електронне повідомлення, рухаючись у мережі, проходить крок за кроком, від одного оператора до іншого, вибираючи найоптимальніший зі шляхів. Кожний з операторів виступає як проміжна ланка і має можливість втручання у цей процес. Оператори можуть не тільки узнати про зміст повідомлення, а й отримати додаткову інформацію. Стандартне повідомлення електронною поштою містить заголовок з інформацією про відправника та отримувача, яка охоплює ім'я, інтернет-адресу, назву вузла, час листування. Це вимагає від користувачів вжиття відповідних заходів для забезпечення приватності процесу обміну електронними повідомленнями.

Інтернет несе в собі ризики не тільки для комунікаційної приватності. З появою унікального адресного простору у вигляді вебсторінок, право на повагу до приватного життя користувача доповнюється новим змістом. Йдеться про приватність інформаційної активності (інформаційного життя) користувача в мережі.

Окрім передумов можливого порушення права особи на приватність, у кіберпросторі утворюється й низка специфічних загроз, серед яких доцільно виокремити такі: кібератаки; недосконалість системи захисту персональних даних.

Поширеними є випадки незаконної обробки персональних даних у глобальній мережі Інтернет шляхом застосування, зокрема, шкідливих програм. За даними щорічної доповіді про глобальні ризики у світі «Global Risks Report», підготовленої експертами Всесвітнього економічного форуму в Давосі, на третьому місці за важливістю для світової спільноти перебувають технологічні ризики – крадіжки персональних даних, махінації з ними, масштабні кібератаки та кіберзлочинність. Вказаний вид злочинності є транснаціональним та може завдати великої шкоди як окремій особі, так і державі загалом. Тому наявна потреба створення та ефективного захисту від злочинців-хакерів, які можуть отримати доступ до особистих даних користувачів.

Однак не тільки інформаційні технології як такі створюють загрози праву на приватність. Ще одним джерелом небезпек слід вважати недосконалість наявної системи захисту персональних даних з урахуванням її нормативно-правового регулювання.

Право на приватність знайшло відповідне закріплення як в універсальних, так і в регіональних міжнародних договорах. Зокрема, згідно зі ст. 12 Загальної декларації прав людини, ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його листування і кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Також ідея законодавчого забезпечення недоторканності приватного життя набуває нового, глибшого сенсу. Право на повагу до приватного життя визначається як фундаментальне право особи та гарантується Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Подальший розвиток права на приватність пов'язаний із підписанням Конвенції Ради Європи «Про захист особи у зв'язку з автоматичною обробкою персональних даних».

Закон України «Про захист персональних даних» регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних. Відповідно до ст. 5 Закону персональні дані можуть бути віднесені до конфіденційної інформації про особу. Персональні дані можуть стати конфіденційними лише у разі, якщо закон не забороняє обмежувати до них доступ. Особа не може діяти лише на власний розсуд. Для цього потрібен або спеціальний закон, або рішення самої особи щодо того, яка інформація про неї не підлягає публічному поширенню. Наприклад, відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» заборонено відносити до конфіденційної інформації персональні дані, що стосуються здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень (частина 2 статті 5).

Отже, чи я маю право на приватність? Сучасний цифровий простір кидає виклик збереженню особистого простору та індивідуальної свободи. Законодавство

невпинно розвивається, встановлюючи нормативно-правові акти, що регулюють захист приватних даних та гарантують право на конфіденційність. Конституція та спеціальні законодавчі документи формують основу, завдяки якій кожен має можливість зберігати внутрішній світ навіть у стрімко мінливих умовах інформаційного суспільства. Норми, що базуються на європейських стандартах, допомагають знаходити баланс між свободою вираження та захистом особистої інформації, що дозволяє кожному індивіду визначати межі власної приватності. Таким чином, наше прагнення до збереження особистого простору стає поштовхом до формування нових стандартів та правил, які сприятимуть ефективному захисту прав людини в цифрову епоху.